

ПЕДОАРХЕОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ УНІКАЛЬНИХ ГРУНТІВ ПІВДНЯ УКРАЇНИ ЯК ПОТЕНЦІЙНИХ ОБ'ЄКТІВ ЧЕРВОНОЇ КНИГИ ГРУНТІВ

Ф.М. Лисецький

*Белгородський державний національний
дослідницький університет, Росія*

Оскільки основна мета створення заповідних територій полягає в збереженні біорізноманіття, то ґрунт опиняється під охороною лише тому, що виступає просторовим базисом для видів, що охороняються. Підкомісією з особливої охорони ґрунтів (Докучаєвське товариство ґрунтознавців) проводиться робота щодо створення Червоної книги ґрунтів (ЧКГ) Росії. Розробники запропонували такі основні категорії ЧКГ: ґрунтові еталони; ґрунти, які знаходяться під загрозою зникнення; рідкісні ґрунти. Для ЧКГ Белгородської області номенклатурний список ґрунтів розділено на ґрунти-еталони; ґрунти землекористувань з високою культурою землеробства; рідкісні ґрунти. До останньої категорії віднесено унікальні ґрунти: поховані ґрунти та ґрунти, які сформовані на різновікових антропогенних повернях.

Настав час для конвергенції підходів до охорони біологічного і ландшафтного різноманіття, з одного боку, і нерухомих об'єктів історико-культурної спадщини, з іншого. Цим обумовлена необхідність проведення міждисциплінарних досліджень археологічної спадщини. Частиною геoarхеологічного підходу, який доповнює вивчення седіментів, ґрунтів і археологічних пам'яток, є педoархеологічний (pedoarchaeology, archaeopedology).

У результаті постійних (з 1981 р.) педoархеологічних досліджень автора в степовій зоні України (Нижнє Подунав'я і Придністров'я, Побужжя (сільська околиця Ольвії), Тарханкутський і Керченський півострови) накопичено значний фактичний матеріал про особливості ґрунтоутворення на датованих повернях. Інформаційні можливості педoархеологічного підходу стимулюють коригування такого поняття, як "наукове дослідження археологічної спадщини". Унікальні дані для розуміння природно-антропогенної еволюції і процесів відтворення ґрунтів можуть дати об'єкти історико-культурної спадщини: кургани, оборонні земляні вали, території поселень, агрозони давніх ландшафтів.

У степах знаходиться величезна кількість курганів. Наприклад, в Степовому Криму налічується 59 од./100 км², на

заході Ольвійської хори (Очаківський, частини Березанського та Миколаївського р-нів Миколаївщини) – 78 од./100 км². Але й темпи зникнення курганів великі, тому що їх більшість повністю або частково розорюється. Так, у Миколаївському р-ні лише 13 % курганів задерновані. Негайного вирішення потребує питання порядку погодження земельних відводів в органах охорони культурної спадщини. З метою збереження курганів повинно бути заборонено їх розорювання, вилучення ґрунту з насипу. Особливий інтерес викликають кургани-гіганти степової Скіфії. Такі об'єкти є не лише унікальними пам'ятками археології, а й, безсумнівно, видатними пам'ятками природи, що включають невідтворювані натурні моделі природних процесів. На гумусованому насипу курганів у результаті аплікативної еволюції формуються своєрідні ґрунти, які координовані по топоградієнту у катени. У палео-географічному відношенні особливо важливі для вивчення поховані ґрунти віку АТ-2, АТ-3, SB-2 і ґрунти денної поверхні часу SB-3, раннього залізного віку і «малого льодовикового періоду» (V –XVIII ст.).

Південь України – це регіон з тривалою історією освоєння, де з'являється можливість дослідження природно-антропогенних систем в умовах багаторазових і тривалих антропогенних навантажень. Ґрунти агрорядів мають недооцінені інформаційні можливості для вивчення агрогенно обумовленої трансформації ґрунтів в історичному контексті розвитку регіональних систем стародавнього землеустрою.

Очевидно, що з часом звичайною практикою стануть комплексні педохронологічні і ґрунтово-еволюційні дослідження об'єктів історико-культурної спадщини разом з природною основою і їх оточенням.

МОДЕЛЮВАННЯ ЕЛЕМЕНТАРНИХ ҐРУНТОВИХ ПРОЦЕСІВ НА ОСНОВІ МАТЕРИНСЬКОЇ ПОРОДИ

О.В. Лобова

*Національний університет біоресурсів
і природокористування України, м. Київ*

Калійний режим ґрунтів характеризується наявністю та співвідношенням таких форм калію: водорозчинний (повністю доступний для рослин); обмінний (добре доступний); рухомий (сума водорозчинного і обмінного); необмінний гідролізований